

WIJ MAKEN HET.

#3

KIEMEN VAN HET NIEUWSTE BRABANT

10

Dit jaar organiseerde BrabantKennis vier debatavonden over Het Nieuwste Brabant. We zijn het gesprek aangegaan met betrokken Brabanders. Achter kartonnen dozen vertelden zij improviserend en inspirerend over hun versie van het nieuwste Brabant. In deze reeks trendboekjes staan tien van deze Brabanders centraal die met hun verhaal staan voor een bredere trend of ontwikkeling. In dit nummer staan we stil bij de opkomst van het nieuwe maken: de slimme ambachtelijkheid. Steeds minder jongeren kiezen echter voor een ambachtelijke loopbaan. Hebe Verstappen vertelt over het TextielLab – onderdeel van het TextielMuseum – en de innovatieve projecten die zij uitvoeren. Vakmanschap, betrokkenheid en samenwerking zijn daarbij cruciaal.

Joks Janssen, directeur BrabantKennis

HET NIEUWSTE BRABANT IS EEN BRABANT VAN MAKERS.

Het nieuwste Brabant is een Brabant van makers. De derde industriële revolutie zorgt voor een terugkeer van de ambachts-industrie naar de steden en dorpskernen. Steeds vaker zijn makers te vinden in leegstaande fabriekshallen en garageboxen. Samenwerken en delen zijn daarbij sleutelwoorden. Brabant maakt het en maakt het samen.

Nog niet zo lang geleden was het een normaal beeld in Brabant: schoorstenen van de industrie stonden gebroederlijk naast de kerktoren en de kroeg. Wonen, werken en produceren: het vond allemaal plaats in het dorp of de stad. Maar de normen en waarden veranderden. Vanaf eind jaren zestig werden veel fabrieken, doordat stank- en milieuoverlast steeds minder geaccepteerd werd, verplaatst naar de rand van de stad of het dorp. Keurig samengebracht op een industrieterrein, uit het zicht van de bewoners. Niet veel later verdween veel traditionele Brabantse maakindustrie. De wol-, textiel- en leerindustrie, waar Brabant zo om bekend stond, ging als een nachtkaaars uit. Steeds meer productiewerkzaamheden

werden verplaatst naar een ver buitenland. Dit kwam vooral door het grote verschil in lonen, maar het was ook een kwestie van uit het oog, uit het hart. Doordat de maakindustrie letterlijk geen plaats meer had in het hart van onze samenleving, kozen steeds meer jongeren een ander pad. We focusten ons massaal op een kennis- en dienstensamenleving. Dingen maken, ooit zo sterk met Brabant verbonden: het leek definitief voorbij.

Opkomst van het nieuwe maken

Maar het tij lijkt nu te keren. Het maken is weer in opkomst. Slimme ambachtelijkheid en kleinschalige maakindustrie maken een *revival* door. Veranderingen op het wereldtoneel dragen daar zeker aan bij. Door de financieel-economische crisis staat de eenzijdige focus op de kennis- en diensteneconomie ter discussie. Het wordt, ook in Brabant, steeds interessanter om weer dingen te maken en (op kleine schaal) te produceren. Natuurlijk worden nog veel spullen geproduceerd in *sweatshops* in China of India, maar dankzij technologische en digitale ontwikkelingen zijn er meer en meer mogelijkheden om weer zelf dingen te maken. Het kan allemaal steeds preciezer, kleinschaliger en persoonlijker – of het nu gaat om het 3D-printen van een gevel die zonne-energie opwekt, of het verwerken van wol tot vilt voor warme stoffen.

**SLIMME AMBACHTELIJKHEID EN KLEINSCHALIGE
MAAKINDUSTRIE MAKEN EEN REVIVAL DOOR.**

**HET VAK VAN GOUDSMID WORDT NIET
OVERGENOMEN DOOR 3D-PRINTING.
JE MOET HET VAKMANSCHAP
BEHEERSEN OM DEZE TECHNIEK
TE KUNNEN TOEPASSEN.**

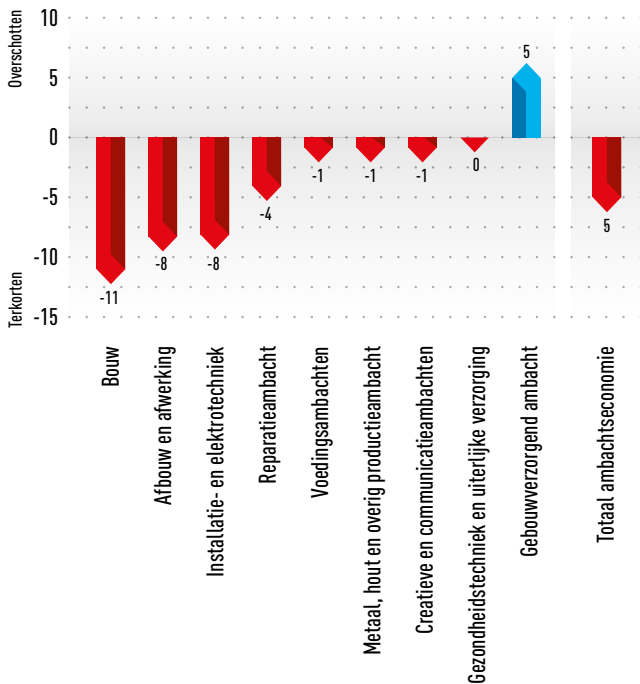
BRON: DENNIS LIEFFERING (GOUDSMID EN 3D-PRINTING)
IN MONITOR SOS VAKMANSCHAP 2014

Maakbare wereld

Het nieuwe maken krijgt vleugels door de derde industriële revolutie en combineert (internet)technologie met digitale productie en groene energie. Deze revolutie opent voor ons mensen een nieuwe wereld: een maakbare wereld. Iedereen krijgt productiemiddelen in handen waarmee hij zelf producten kan maken. Dit schiet wortel in een vruchtbare Brabantse bodem. Want de fabrieksmatige massaproductie mag dan uit Brabant verdwenen zijn, de makersmentaliteit is dat beslist niet. In het Tilburgse TextielLab wordt in een museum geëxperimenteerd met de productie van unieke stoffen en artistieke vormgeving. Zo ontstaan slimme combinaties van ambachtelijke en innovatieve textiele technieken.

AMBACHTEN IN CIJFERS

HET VERWACHTE PERCENTAGE OVERSCHOTTEN EN TERKORTEN AAN AMBACHTMENSEN IN 2021

Inmiddels zien in Brabant steeds vaker nieuwe initiatieven het daglicht. In steeds meer Brabantse steden worden 'samenwerkplaatsen' of *fabricationlabs* opgericht. Hier delen vakmensen en burgers productiemiddelen en leren ze elkaar nieuwe technieken. Om daarna zelf producten te maken met aanwezige machines, zoals 3D-printers en lasersnijders. Kruisbestuiving pur sang.

Belang van vakmanschap

Zo komt er in het nieuwste Brabant een enorme innovatie-energie los. De Amerikaanse socioloog Richard Sennett stelt dat we deze energie de komende periode hard nodig hebben, omdat we in een overgangsfase zitten van een kennis- naar een ambachtseconomie. Het is onhoudbaar om iedereen op te leiden als ontwerper, architect, designer of econoom: er zijn ook mensen nodig die de ideeën om kunnen zetten in producten. Die de techniek beheersen en materiaalkennis hebben om van een idee werkelijkheid te maken. Maar juist daar schuurt het. Steeds minder jongeren zijn bereid hierin te investeren. Ambachtelijke opleidingen hebben het moeilijk. Tegelijkertijd ontstaan er de komende jaren oplopende tekorten aan ambachtelijke vakmensen door een groeiende uitstroom vanwege leeftijd. De grote vraag is dan ook of we in Brabant in staat zijn om het talent van de jonge generatie voor ambachtelijke vaardigheden te herkennen en te erkennen. We zullen ons opleidingsmodel moeten aanpassen aan het groeiend belang van het nieuwe maken.

VRAGEN & DILEMMA'S

A photograph of several men sitting on concrete steps in front of a colorful poster for 'PAASPOOP' musical. The poster features the text '150 ACTS OP LI PODIA', 'APRIL SCHIJNDEL', and '3 DAYS & NIGHTS OF MUSICAL ENTERTAINMENT IN AMSTERDAM'. The men are wearing blue jeans and brown boots. A red box with white text 'VRAGEN & DILEMMA'S' is overlaid on the image. A red line points from the text box to the man on the right.

- Moeten we, naast de kenniseconomie, niet ook de ambachtseconomie meer stimuleren? Moeten we naast een R&D-agenda voor de high-tech industrie niet ook een agenda voor de Brabantse ambachtsindustrie maken?
- Is meer aandacht voor slimme ambachtelijkheid in het onderwijs daarvoor voldoende of zijn er meer aandachtspunten? Hoe maken we het ambachtsonderwijs en -vak voor jongeren weer aantrekkelijk?
- Wat betekent het nieuwe maken voor de ruimtelijke ontwikkeling van onze steden en dorpen en de plaats van productie daarbinnen? Moeten we niet streven naar een minder strenge scheiding van wonen, werken en recreëren?

INTERVIEW HEBE VERSTAPPEN

Het TextielLab: het kloppend hart van het TextielMuseum in Tilburg. Hebe Verstappen is er vanaf 2011 aan verbonden, sinds 2013 als hoofd. Het TextielLab is de proeftuin van het museum; kennisontwikkeling, onderzoek en experiment staan er hoog op de agenda.

Slimme ambachtelijkheid

Verstappens eerste opdracht voor het TextielMuseum was de oprichting van een garenbank. Wat noten voor muziek zijn, zijn garens voor textiel, vertelt ze. Kennis over vezels, garens en bindingen is cruciaal voor wat wij hier ontwikkelen en maken. Daar investeren we dan ook blijvend in. Voor innovatie heb je tijd nodig en met name geld, stelt Verstappen. Twee voorwaarden die in de textielindustrie vaak niet aanwezig zijn. Het TextielLab kan de tijd investeren om kennis op te doen door te onderzoeken en te experimenteren, en daarna die kennis te ontsluiten. Als je dat goed doet, pluk je daar later de vruchten van.

**KENNIS OVER VEZELS, GARENS EN
BINDINGEN IS CRUCIAAL VOOR WAT
WIJ HIER ONTWIKKELEN EN MAKEN.**

WAT NOTEN VOOR MUZIEK ZIJN, ZIJN GARENS VOOR TEXTIEL.

Wij zoeken heel bewust – samen met een commissie – onze projecten uit. Innovatie, kunstzinnigheid en educatie staan daarin centraal. Ik geloof daarbij in de combinatie van computergestuurde technieken én handwerktechnieken. In het TextielLab houden we dan ook beide in stand. Ik ben ervan overtuigd dat je materialen en technieken van a tot z moet kennen voor je met een computergestuurde machine gaat werken, zegt Verstappen. Slimme ambachtelijkheid dus: bekend zijn met het materiaal en de techniek, weten wat platbinding en een gerstekorrel is. Ook bij een geautomatiseerd jacquard geweven wandkleed zie je of iemand het vakmanschap verstaat.

**HET MAKEN GAAT NIET ALLEEN
OM EEN EINDPRODUCT, MAAR IS OOK
EN MISSCHIEN VOORAL EEN
SOCIAAL GEBEUREN.**

BRON: TRACY METZ IN DE GROENE AMSTERDAMMER, 27/11/2014

A photograph of several children sitting at a table, engaged in a craft activity. They are surrounded by various colored yarns (blue, green, yellow, red) and tools. The children are focused on their work, and the atmosphere appears to be one of collaborative learning and creativity. The background is slightly blurred, emphasizing the children in the foreground.

**SAMEN DINGEN MAKEN
IS OOK EEN FEESTJE.**

Liefde voor het maken

Van jongs af aan heeft Verstappen al een fascinatie voor het maakproces. Mijn moeder spon en deed veel aan handwerken, vertelt ze. Als je als kind die zakken wol in truien en sjaals ziet veranderen, dan heeft dat iets magisch. Het heeft te maken met liefde voor mooie materialen, met aandacht en tijd voor het maken en de trots op het eindresultaat. Om de projecten in het TextielLab te kunnen doen, vertelt Verstappen, heb je een topteam nodig: mensen met vakkennis, liefde voor het maken én een drive om te blijven leren. De mensen die bij ons werken zijn trots op wat ze doen en enorm betrokken. Een garenspecialist, een technicus, iemand die programmeert of adviseert: iedere schakel is van belang.

HET IS JAMMER DAT HET ZO MOEILIJK IS OM NIEUWE MEDEWERKERS TE VINDEN.

Door natuurlijk verloop heb ik nieuwe, jonge vakmensen voor onze werkplaats nodig, maar die zijn lastig te vinden. Het risico is ook best aanzienlijk, zegt ze, de investering om het vak te leren is groot en de kans op werk klein: er zijn nog maar weinig textielbedrijven in Nederland. Maar tegelijkertijd zien we meer aandacht ontstaan voor vakmanschap en materiaalkennis in Nederlandse opleidingen. Wij bouwen dan ook de komende jaren aan een duurzame relatie met een

aantal van deze scholen, waardoor tussen nu en tien jaar een nieuwe lichter vakmensen beschikbaar komt.

MENSEN MET LIEFDE VOOR HET MAKEN, EEN DRIVE OM TE LEREN EN TROTTS OP HET VAK.

Cultureel ondernemen

De trend van veel en goedkoop is op z'n retour. De behoefte aan consuminderen en kwaliteitsproducten waarvan je kunt houden neemt toe. We omringen ons meer met textiel. Denk aan geweven stoffen als wandbespanningen, textiel als beschermende buitengevel, een mooie wollen deken voor over je bank. Textiel is hotter dan ooit, stelt Verstappen vast. In 2014 hebben wij ons label 'by TextielMuseum' op de markt gebracht: een prachtig assortiment huishoudtextiel ontworpen door topontwerpers en geïnspireerd door de collectie van het TextielMuseum. We vertellen bij ieder product het verhaal: waar het garen vandaan komt, waar het gewassen is, hoe het product ontstaan is. De afzetmarkt is nog klein maar steeds meer mensen zijn bereid om hiervoor te betalen. Op deze manier zet het museum een stap in het cultureel ondernemerschap, zegt Verstappen. Bij succes gebruiken we de opbrengst om ons educatieprogramma en onze tentoonstellingen te versterken.

Samenwerking

We doen veel zaken met het buitenland. In tegenstelling tot wat vaak gedacht wordt is dat helemaal niet zo makkelijk, simpelweg omdat het veel tijd en geld kost. Het zou prettig zijn als meer producenten van garens en machines om de hoek zouden zitten. Voor het behoud en delen van kennis, om van elkaar te leren en mooie cross-overs te laten ontstaan, zou ik graag intensiever samenwerken met de andere makershuizen in Brabant, zegt Verstappen. Denk aan SLEM in Waalwijk, Vlisco in Helmond en Sundaymorning@dekwc in Den Bosch. Het delen van een gezamenlijke onderzoeks- en ontwikkelagenda als Brabantse makershuizen zou een mooi begin zijn. Samen kunnen we de kennis over nieuwe ambachten doorontwikkelen en *exposure* geven om zo de zichtbaarheid van Brabant als kennis- en maakregio te vergroten. Een regio met een echte makersmentaliteit: niet praten, maar doen!

Het Textiellab is een uniek kenniscentrum dat het midden houdt tussen een gespecialiseerde werkplaats voor het vervaardigen van unieke stoffen en een open atelier waarin innovatie centraal staat. Het Textiellab heeft inmiddels een indrukwekkend cv van topdesign en bijzondere, internationaal hooggewaardeerde projecten. Kijk op www.textiellab.nl voor meer informatie.

A photograph of a wooden shelf filled with numerous spools of thread in various colors, including white, grey, brown, and gold. The spools are arranged in rows, and some are partially obscured by the text overlay. The background is dark, making the spools stand out.

ANDERS PRODUCEREN
ZORGT VOOR DE TERUGKEER
VAN AMBACHT EN
GEMEENSCHAPSZIN,
EN ZAL STEDEN EN DORPEN
VITALER MAKEN.

Colofon

Uitgave BrabantKennis, december 2014, info@brabantkennis.nl, www.brabantkennis.nl, @brabantkennis

Tekst Heidi Buijtelts en Joks Janssen Eindredactie Heidi Buijtelts Tekstredactie Silvia de Caluwé Ontwerp Total Public

Fotografie Willeke Machiels, Marc Bolsius, Rene van der Hulst, GLOW Eindhoven 2011 (Claus Langer) Druk Kampert Nauta

BrabantKennis is het platform waar strategische kennis van en over Brabant wordt verzameld, ontwikkeld en gedeeld.

BrabantKennis staat voor onafhankelijk vooruitdenken; het bekijkt de toekomst van de Brabantse samenleving vanuit wisselend perspectief. Naast het verzamelen en analyseren van data, het opstellen van trendverkenningen en scenariostudies, voedt

BrabantKennis ook het publieke debat met discussies en lezingen. Volg ons op www.brabantkennis.nl of op Twitter @brabantkennis.

**Brabant
Kennis**